

Jan Bala v. 2/

Oponentský posudek na bakalářskou práci Jaroslava Machýčka „Hospodářský a sociální život ve Valašském Meziříčí v letech 1939 – 1945“

Volbu tématu lze jen přivítat, neboť přes rozsáhlou již literaturu, která je věnována problematice Protektorátu Čechy a Morava a německé okupační politiky, jsou stále ještě mnohá nezpracovaná badatelská pole, zejména regionálního rozměru. Autor si zvolil Valašské Meziříčí, tedy jeho práce vzhledem k současnému stavu poznání historie tohoto města v dané periodě mohla být v mnohém přínosná. Bohužel, dlužno konstatovat, že toto očekávání předkládaná práce nenaplnila, byť jí nelze upřít jistou snahu i přínos dílčích poznatků. Vykazuje však nemalou měrou řadu nedostatků.

Autor si své téma nevymezil a pojal je, mírně řečeno, velmi volně. Podle názvu práce by se dalo očekávat, že se bude věnovat regionu města, nicméně ve svém výkladu volně a neorganicky přechází z rozměru města do rozměru okresu a naopak. To by se za jistých okolností dalo akceptovat. Daleko rušivější jsou četné zbytné a z vzhledem k tématu nepatřičné exkurzy do minulosti, zejména ty, které nemají k pojednávanému tématu přímou souvztažnost. Z názvu práce by se dalo usuzovat, že práce bude pojednávat o hospodářských a sociálních podmínkách života obyvatel města v čase okupace. Do jisté míry je práce reflektuje, ale výrazněji se věnuje některým obecnějším zejména sociálním aspektům vývoje (např. školství). Strukturu práce dost ztěžka lze označit za promyšleně ucelenou, jakkoli v ní se uplatnila tematizace, ne vždy šťastně uplatněná. V úvodu jsou charakterizovány obsahy jednotlivých kapitol, ale nenajdeme v něm vymezení otázek a problémů, které autor zamýšlel ve své práci řešit, natož kritické vymezení se k stávající odborné literatuře. Důsledkem je popisnost, které je v práci zřetelně přítomná.

Po stránce heuristické je třeba ocenit, že autor procházel relevantní fondy Státního okresního archivu Vsetín – v úvodu se ale nevyjádřil k nosnosti v nich uložených pramenů z hlediska zvoleného přístupu. Možná, že jejich výpovědní hodnota mu v dostatečné míře neodpovídala, a proto se v práci objevují výše zmíněné nadbytečnosti. Nicméně přece je poněkud zarážející, že autor nepátral po materiálu německých okupačních orgánů. Oberlandrát Moravská Ostrava se zřejmě nedochoval, ale jeho zprávy (alespoň některé) by se našly ve fondech MZA Brno (např. Říšský protektor v Čechách a na Moravě, služebna pro zemi Moravskou; zde je uložen i Oberlandrát Kroměříž) i NA Praha (zvl. Úřad říšského protektora). Absence těch materiálů pak v textu práce upozaduje roli německých okupačních institucí, které těm protektorátním byly nadřazeny.

Kapitola o hospodářství okresu i města je více než stručná, o průmyslových podnicích je více méně jen zmínka, že jsou, pohyb pracovních sil je jen naznačen (po odstoupení čsl. pohraničí a poté nábor na práce v Německu), stejně u pracovních podmínek. Relativně největší pozornost je věnována městským stavbám (nádrazí, kanalizace – jistě překlep v údajích o její předpokládané délce), dále zmínka o stavbě silnic bez udání investorů. Zajímavá,

bohužel jen marginálně zmíněná, je vize výstavby města, není jasné, kdo ji připravoval, natož aby byla vyhodnocena. O průmyslových podnicích ve městě Valašské Meziříčí je pojednáno více než skromně. Dost dobře nelze akceptovat formulaci, že nějaký podnik, v tomto případě Reichlovy sklárny, stály mimo zájem nacistické okupační správy. O její válečné produkci se nedozvídáme nic, stejně tak tomu je v případě Janyškovy továrny na klobouky. Uvádí se o ní, že za války prosperovala, ovšem nikoli výrobou klobouků, ale vojenských ponožek a součástí zbraní. Tím by výčet podniků asi neměl končit – snad pracovala ještě cihelna, ve městě byla řada živností.

Kapitola o sociální problematice je složena více méně z nahodilých jednotlivin, které danou problematiku nepokrývají. Jednotlivé jevy jsou jen nadhozeny, nikoli komplexně pojednány. Např. v pasážích o uprchlících z obsazeného území se hovoří jen bydlení a o nouzové výpomoci, nikoli o dalších souvislostech, k nimž nesporně náleželo obstarávání zaměstnání, pomoc při otevírání živností, úvěry aj.). Jak se projevilo zavedení pracovní povinnosti, kam byly pracovní síly směřovány. Zcela fragmentárně a v této části neorganicky působí podkapitola o jednom odstavci o „správním aparátu“, neméně fragmentární je nepatrná podkapitola o německém obyvatelstvu ve městě (v dané kapitole bych spíše očekával rozbor národnostního, sociálního atd. složení obyvatelstva). Podkapitola o „životě“ ve městě není ničím jiným než chronologicky řazenou snůškou jednotlivin (z nichž některé by si zasloužily větší pozornosti, např. emblematika změn v v místních názvech, život na příděl).

Vzdělávání je standardně součástí sociální problematiky. V předkládané práci je mu vyčleněn zvláštní a v poměru k jiným částem neúměrně velký prostor zaplněný s jistým důrazem na období okupace fragmenty z historie jednotlivých typů škol od jejich založení, někde s přesahem do poválečných let. Nesporně zajímavější by bylo pojednání o školách jako místu střetávání protichůdných snah – na jedné straně kryptosnah o udržování vědomí kontinuity národních tradic, na druhé straně snah o jejich destrukci a vnucení nacistickou stranou vyžadované „převýchovy k loajální spolupráci“. Sbírká učebnic uváděná v seznamu pramenů a literatury by v tom směru byla zajisté využitelná. Obdobná formativní funkce náležela řízení kulturního života, v pojednání o „kultuře“ se autor omezil ve zkratce pouze na film.

Kapitola o osudu židovského obyvatelstva má řadu nepřesností, jichž by se autore vyvaroval, kdyby přihlédl např. k práci H. Petrův (Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava...). Pak by nepsal, že „protižidovská opatření měla řešit vláda Aloise Eliáše (s.61), vzal by v úvahu zcela zásadní von Neurathovo nařízení o židovském majetku z 21.6.1939, které je zásadním východiskem dalších opatření, ale v práci o něm je jen zcela nezřetelná zmínka. Obecně je naznačeno vytlačování židů z veřejného prostoru, ale zcela je pominuta otázka „arizací“ židovského majetku. Poslední kapitola pojednává v závislosti na několika titulech o odbojových skupinách a činnosti gestapa.

V práci se místy objevují nepřesnosti či nejasnosti, např. na šedesátihodinový pracovní týden se přecházelo již od srpna 1942 (ne od 1944, s. 24), pád Francie je datován

1941 (s. 70). Na s. 40 se tvrdí, že muži se ženili, aby „nemuseli nastoupit na vojenskou službu“. Používání pojmu „Sudety“ je více než nepřesné a problematické. Jak se má rozumět výroku, že někteří žáci „museli absolvovat povinnou osmiletou docházku na obecné škole“ (s. 45). Po stránce stylistické by práci prospěla důkladnější redakce.

Předkládaná bakalářská práce vykazuje nemálo nedostatků, ty, které pokládám za stěžejní, jsou uvedeny výše. Na druhé straně lze připustit, že téma samo o sobě je mnohvrstevné a autor si pro své pojednání zřejmě vybral ty segmenty, které se mu jevily zpracovatelské vzhledem k přístupnosti pramenné základny a stávající literatury. Jistý obraz, byť fragmentární, jeho práce poskytuje, a proto se přikláním k tomu, aby byla připuštěna k obhajobě.

Návrh hodnocení:

V Praze 02. června 2014